

NABIJHEID – MINIMALE KRIJTLIJNEN

Het KVVP bevestigt opnieuw zijn fundamentele gehechtheid aan het behoud van een toegankelijke nabijheidsjustitie voor rechtzoekenden, ook wat de geografische toegankelijkheid betreft. In dat verband verwijst het naar zijn advies “De nabijheid bewaren”.

In het kader van het hervormingsproject waarvan het KVVP kennis heeft genomen, dat een rationalisering van de gerechtslocaties beoogt, wenst het Verbond evenwel de volgende minimale **krijtlijnen** te bevestigen. Met deze krijtlijnen moet imperatief rekening worden gehouden **indien zetels van vredegerechten of politierechtbanken worden verplaatst**. Zij zijn met name gebaseerd op de ervaring van de nabijheidsmagistraten die zetelen in kantons die naar aanleiding van de laatste hervorming van het Gerechtelijk Wetboek werden gefuseerd of verplaatst. Deze hervorming werd overigens niet door de wetgever geëvalueerd.

1. Op juridisch vlak

De rationalisering van de gebouwen impliceert dat de zetel van het vrederecht wordt verplaatst.

Om deze verplaatsing te compenseren, wordt gedacht aan het organiseren van zittingen “sous l’arbre” en aan de oprichting van zogenaamde “justitiepunten”.

Deze projecten stuiten evenwel op de momenteel geldende wettelijke bepalingen en kunnen niet worden uitgevoerd zonder dat eerst een wettelijke basis wordt gecreëerd.

A. Het huidige wettelijke kader laat niet toe om de zetel van een vrederecht te verplaatsen.

De bijlage bij het Gerechtelijk Wetboek bepaalt de zowel de grenzen van de gerechtelijke kantons als de zetel van het rechtscollege.

Er is geen procedure uitgewerkt voor een zetelverplaatsing. Zonder wetgevend ingrijpen en zonder wijziging van het Gerechtelijk Wetboek is een verplaatsing dus niet mogelijk.

Een dergelijke verplaatsing kan niet plaatsvinden zonder rekening te houden met de impact op de rechtzoekende. Daarbij moet, naast afstand en reistijd, ook aandacht worden besteed aan de socio-economische kenmerken van de kantons en aan hun stedelijk of landelijk karakter.

B. Het huidige wettelijke kader laat niet toe om zittingen “sous l’arbre” te organiseren elders dan in voormalig, afgeschaft kantons of op afgeschafte zittingsplaatsen.

Artikel 66 §2 van het Gerechtelijk Wetboek voorziet immers in de mogelijkheid om zittingen “onder de boom” te organiseren op zittingsplaatsen of zetels van kantons die zijn afgeschaft.

“De minister van Justitie kan bepalen, na raadpleging van de voorzitter van de vrederechters en rechters in de politierechtbank, het College van de hoven en rechtbanken, de Procureur des Konings, de hoofdgriffier en de stafhouder van de Orde van Advocaten, dat een vrederechter, met overeenkomstige toepassing van de regels betreffende de territoriale bevoegdheid, zittingen houdt in een voormalige, opgeheven zittingsplaats van het kanton of in een opgeheven kanton in een lokaal dat door de betrokken gemeente, krachtens een gebruiksovereenkomst met de minister, kosteloos ter beschikking wordt gesteld en geschikt is om het goede verloop van de terechtzittingen te verzekeren, met inbegrip van de openbaarheid van de terechtzittingen die niet met gesloten deuren plaatsvinden. Het besluit bepaalt tevens de gemeenten of gedeelten van gemeenten die geacht worden het rechtsgebied van die zittingsplaats uit te maken. Het geldt voor de duur van de gebruiksovereenkomst. Het besluit en zijn geldingsduur worden bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad..”

Bij een verplaatsing van de zetel van een kanton (in strijd met de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek) kan dit artikel in zijn huidige vorm dus niet worden aangewend om zittingen “sous l’arbre” te organiseren.

C. De mogelijkheid van tijdelijke verplaatsing laat niet toe een zetel duurzaam te verplaatsen en mag niet worden aangewend om een structureel probleem op te lossen.

De in artikel 72 van het Gerechtelijk Wetboek voorziene mogelijkheid om een zetel tijdelijk te verplaatsen bij koninklijk besluit, om redenen van dienstnoodwendigheden of overmacht, laat evenmin toe de zetel van een vredegerecht duurzaam te verplaatsen:

“Met inachtneming van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken kan de Koning, indien de behoeften van de dienst of gevallen van overmacht het rechtvaardigen, op advies van de voorzitter van de vrederechters en rechters in de politierechtbank en van de procureur des Konings, de zetel van het vredegerecht tijdelijk verplaatsen naar een andere gemeente van het arrondissement.

Indien de behoeften van de dienst of gevallen van overmacht het rechtvaardigen, kan de Koning bij een koninklijk besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, op advies van de betrokken voorzitters van de vrederechters en rechters in de politierechtbank, van de betrokken procureurs des Konings, van de betrokken hoofdgriffiers en van de betrokken stafhouder(s) van de Orde of Ordes van Advocaten, de zetel van het vredegerecht tijdelijk verplaatsen naar een nabije gemeente in het rechtsgebied. De wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken is van toepassing op deze tijdelijke zetel zoals ze van toepassing is op de zetel van het betrokken vredegerecht.

De zetel van de politierechtbank of van een afdeling van de politierechtbank kan onder dezelfde voorwaarden tijdelijk verplaatst worden naar een andere gemeente van het arrondissement of naar een nabije gemeente in het rechtsgebied”

Deze mogelijkheid van tijdelijke verplaatsing kan bovendien niet worden aangewend wanneer de dienstnoodwendigheden voortvloeien uit structurele problemen, zoals blijkt uit het arrest nr. 62/2018 van het Grondwettelijk Hof van 31 mei 2018:

“B.28.3. Hoewel kan worden aangenomen dat die verplaatsing kan plaatsvinden « indien de behoeften van de dienst [...] het rechtvaardigen », zou de bestreden bepaling niet kunnen worden gebruikt om structurele - en niet langer conjuncturele - problemen in verband met de infrastructuur of het personeel van het betrokken rechtscollege te verhelpen. Het zou immers in strijd zijn met het wettigheidsbeginsel dat door de in het middel vermelde bepalingen wordt gewaarborgd, dat de duur van die verplaatsing, die binnen dezelfde gemeente of naar een andere kan

plaatsvinden, een redelijke termijn overschrijdt, en zulks temeer daar die verplaatsing met name betrekking heeft op de vredegerichten, die zijn opgevat als rechtscolleges die dicht bij de burger staan.”

Een verplaatsing om redenen van rationalisering van gerechtsgebouwen of wegens een structureel personeelstekort veroorzaakt door het niet invullen van personeelskaders is dus niet mogelijk op basis van dit artikel.

D. De verplaatsing van de zetel kan niet worden gerealiseerd door de griffie te koppelen aan meerdere vredegerichten

Artikel 157 van het Gerechtelijk Wetboek laat toe om bij koninklijk besluit één griffie te koppelen aan meerdere vredegerichten en de zetel van die griffie te bepalen. Deze bepaling werd ingevoerd om de oprichting van eengemaakte griffies mogelijk te maken voor kantons die zich op dezelfde locatie bevinden of in elkaars onmiddellijke nabijheid. Daarbij moeten de kwaliteit van de dienstverlening en de toegang tot justitie gewaarborgd blijven.

“Aan ieder hof of rechtbank is een griffie verbonden. De Koning kan, op voorstel of na advies van de voorzitter van de vrederechters en rechters in de politierechtbank, eenzelfde griffie aan meerdere vredegerichten van eenzelfde arrondissement verbinden en bepalen waar deze griffie haar zetel houdt. Voor de vredegerichten en de politierechtbanken van het gerechtelijk arrondissement Brussel komt de bevoegdheid van de voorzitter van de vrederechters en rechters in de politierechtbank toe aan de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg. De voorzitter van de bevoegde rechtbank van eerste aanleg wordt bepaald overeenkomstig artikel 72bis, tweede tot vierde lid. De griffies zijn open op de dagen en uren bij koninklijk besluit bepaald.

³[De Koning kan, op voorstel of na advies van de eerste voorzitter of voorzitter, eenzelfde griffie verbinden aan meerdere afdelingen van hetzelfde hof of dezelfde rechtbank en bepalen waar deze griffie haar zetel houdt.

(...)

Wanneer de Koning eenzelfde griffie aan meerdere vredegerichten of aan meerdere afdelingen van hetzelfde hof of dezelfde rechtbank verbindt, ziet Hij erop toe dat de toegang tot justitie voor de rechtzoekende en de kwaliteit van de dienstverlening gegarandeerd blijven.”

Minister Geen gaf in de memorie van toelichting eens aan dat het gaat om een eenmaking om praktische redenen, met name wanneer de vredegerichten zich in elkaars onmiddellijke omgeving bevinden.

Het gebruik van dit artikel om het verbod op verplaatsing van de zetel van het rechtscollege te omzeilen, is niet in overeenstemming met de doelstelling van de wettelijke bepaling.

E. De oprichting van “justitiepunten” of loketten die slechts sporadisch geopend zijn, heeft geen wettelijke basis

Er wordt overwogen om de verplaatsing van een zetel te compenseren door wekelijkse permanenties te organiseren in de gemeente waar de zetel werd verplaatst. Ook dit project vereist een wetswijziging en is in de huidige stand van zaken niet in overeenstemming met de geldende wettelijke bepalingen.

2. Op het vlak van het personeel

Wat het beheer van het personeel betreft, is het absoluut noodzakelijk rekening te houden met de moeilijkheden die in het verleden zijn ondervonden.

A. Bijzondere aandacht voor de integratie van het personeel

Bij het samenbrengen van griffies moet bijzondere aandacht worden besteed aan de integratie en het welzijn van het personeel. Dit is een onmisbare voorwaarde voor een goede werking van de griffie.

Duidelijke communicatie over de rollen en taken van ieder personeelslid is daarbij essentieel.

De ervaring uit de laatste hervormingen leert helaas aan dat deze integratie soms werd opgeofferd ten voordele van de continuïteit van de dienstverlening. Daarnaast werd zij ondermijnd door een structureel personeelstekort.

De aantrekkelijkheid van de functie is in de eengemaakte griffies niet toegenomen. In sommige arrondissementen is het personeelstekort er zelfs het meest nijpend.

B. Overspecialisatie vermijden

De polyvalentie van de griffies is hun sterkte, zowel bij het onthaal van de rechtzoekenden als bij de organisatie en de flexibiliteit van het werk. Die moet behouden blijven.

Zij bevordert ook de betrokkenheid en het gevoel van verbondenheid, doordat elk lid van de griffie het globale functioneren begrijpt en inzicht heeft in de impact van de eigen bijdrage.

Daarnaast verhoogt zij de aantrekkelijkheid van de functie, omdat zij monotone taakuitoefening voorkomt.

C. Het personeelskader niet verminderen vóór de invoering van oplossingen voor werkoptimalisatie

Het is positief dat projecten worden ontwikkeld om bepaalde routinetaken te optimaliseren.

Dit toekomstige en onzekere project kan echter geen rechtvaardiging vormen voor een vermindering van het personeelskader vóór de effectieve invoering ervan.

3. Op het vlak van infrastructuur

Wat de infrastructuur betreft, worden de volgende aandachtspunten als essentieel beschouwd:

A. Een gebouw dat voldoet aan de veiligheids- en gezondheidsnormen

Het KVVP betreurt dat het noodzakelijk is deze elementaire vereiste te moeten benadrukken.

Een sluiting kan niet overwogen worden alvorens gebouwen effectief beschikbaar zijn die voldoen aan de elementaire veiligheids- en hygiënenormen, die waardige arbeidsomstandigheden bieden en die voldoende ruimte hebben om de griffies samen te brengen

Bovendien stelt het KVPP zich vragen bij de haalbaarheid van een dergelijk project, gelet op de huidige staat van het bestaande gebouwenpark.

B. Een gebouw dat toegankelijk is voor personen met beperkte mobiliteit en goed bereikbaar is met het openbaar vervoer

Een verplaatsing van een zetel kan enkel worden overwogen wanneer zij de toegankelijkheid verbetert, ondermeer voor personen met beperkte mobiliteit. Hierbij moet niet alleen rekening worden gehouden met de toegang tot het gebouw zelf, maar ook met de bereikbaarheid ervan.

C. Een ruimte die voldoende groot is om het personeel te huisvesten

Een hervorming kan niet worden uitgevoerd door één of meerdere griffies onder te brengen in een bestaande ruimte zonder een aanzienlijke uitbreiding van de beschikbare oppervlakte.

Uit praktijkervaring blijkt helaas dat bij de vorige hervorming niet altijd rekening werd gehouden met de nodige ruimte om het griffiepersoneel onder te brengen in een reeds aangrenzende locatie. Dit heeft tot organisatorische problemen geleid.

D. Voldoende ruimte voor klasement en archieven

De ruimte voor klasement en archieven moet afgestemd zijn op de behoeften van alle betrokken griffies. De bewaartermijnen zijn de afgelopen jaren in bepaalde gevallen verlengd. Bovendien kampt de dienst die instaat voor de vernietiging van archieven met een aanzienlijke achterstand. Dit verhoogt de nood aan opslagruimte, zonder dat op korte of middellange termijn een oplossing in zicht is.

Uit de praktijkervaring blijkt helaas dat bij de vorige hervorming niet altijd rekening werd gehouden met de benodigde ruimte.

E. Voldoende zittingszalen en zalen voor raadkamer voor een vlotte organisatie

Gebouwen moeten over voldoende zittingszalen beschikken om een vlotte organisatie te waarborgen.

Daarbij moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat zittingen langer duren dan voorzien, en met de noodzaak om flexibel bijkomende zittingen te organiseren wanneer het aantal inkomende dossiers dat vereist. Hetzelfde geldt voor de behandeling van zaken in raadkamer.

F. Een onthaalbalie afgestemd op de rechtzoekende

Bijzondere aandacht moet worden besteed aan de toegankelijkheid van het griffieloket voor de rechtzoekende. Rechtspreken op maat van de rechtzoekenden houdt ook in dat hij zich niet verliest in een traject met meerdere tussenstappen, waarbij hij zijn vraag telkens opnieuw moet toelichten.

Eengemaakte onthaalbalies in gerechtsgebouwen vervullen deze functie niet noodzakelijk.

Het KVVP herhaalt zijn ernstige bezorgdheden over een overhaaste invoering van hervormingen waarvan de financiële impact niet objectief werd vastgesteld. Deze hervormingen lopen bovendien vooruit op hypothetische verbeteringen in de werking, terwijl noch de financiële behoefte werden becijferd, noch een perspectief op bijkomende middelen werd voorgelegd.

Het is dan ook noodzakelijk om bij elke uitvoering van een hervorming inzake de rationalisering van de gerechtslocaties minstens rekening te houden met de praktijkervaring.

29 juni 2026

Voor de vzw KVVP :

Vincent Delforge

Voorzitter